

FENOMÉN POSTAVY A JEJ PREZENTÁCIA V SÚČASNEJ SLOVENSKEJ A ČESKEJ PRÓZE V STREDOEURÓPSKÝCH SÚVISLOSTIACH (editoriál)

Príspevky publikované v prvom čísle tretieho ročníka časopisu *Stredoeurópske pohľady* si kladú za cieľ zachytiť fenomén postavy a intenzívnejšie popísať jej vyobrazenie v súčasnom prozaickom texte stredoeurópskej proveniencie, a to s dôrazom na slovenskú a českú tvorbu. Postava, tradične chápaná ako tematizovaný subjekt (či už objektivizovanej, alebo fiktívnej povahy), sa v klasickom prozaickom diele, spolu so sujetom a kompozíciou, najviac podieľa na výstavbe textu. V súvislosti s postmodernou a ďalšími -izmami, žánrovým synkretizmom a modernými naratívnymi stratégiami došlo k radikálnej deštrukcii týchto zažitých „rolí“ súvisiacich s postavami. Literárna postava prestáva byť „hrdinom“ synekdochicky determinovaným určitým charakterom ako jeho relevantnou črtou. Naopak, skôr sa sublimuje do symbolizovanej figúry, depersonalizovaného modelu či do vyprázdnenej „entity“, pre ktorú neplatí realistická predmetnosť zobrazenia (mimézis).

Autori príspevkov tohto čísla svojím vedeckým bádáním preverujú zaužívané typológie literárnych postáv, najčastejšie budované na základe vzťahu rozprávača k postavám (postavy autorského rozprávača, personálneho rozprávača, priameho rozprávača, neutrálneho rozprávača atď.). Ukazuje sa, že tieto zažité koncepty vo svojom súhrne „nepokrývajú“ variabilný diapazón literárnych postáv prózy posledných desaťročí už preto, že vnímanie tohto fenoménu začínajú ovplyvňovať nielen spôsoby písania, ale aj spôsoby čítania a čitateľskej reakcie (implicitná teória literárnej postavy).

Jana Waldnerová v úvodnej štúdií interpretačne analyzuje rozprávačské stratégie v prózach Silvestra Lavriky *Nedelné šachy s Tisom* a *Posledná k. & k. barónka*. Autorka porovnáva narátorov prístup k rozprávaniu deja, ktorý sa v oboch prípadoch odohráva v prvej polovici 20. storočia. Text Petra Komendu sa venuje transformácii charakterových typov v prozaickej tvorbe Jana Čepa. Sleduje tiež súvislosti medzi autorovou reflexiou príbehov z evanjelia a formovaním postáv, ktoré nadobúdajú črty meditácie. Štúdia Petra Žantovského približuje charakter a mediálnu reflexiu diel českého autora súčasnej fantasy a post-apo literatúry Leoša Kyšu, ktorý publikuje aj pod menom František Kotleta. František Všetického vo svojom texte prináša analýzu novely Svatopluka Čecha *Jestřáb kontra Hrdlička*, postavenú na kontrastnom princípe a využívajúcu fiktívneho rozprávača. Napokon štúdia Štefana Timka prekračuje hranice stredoeurópskej kultúry a umenia, no v rámci stanovenej témy je cenným rozšírením odborného diskurzu, venovaného využitiu komediálnych archetypov pri kresovaní ústredných seriálových postáv.

Päťicu odborných štúdií, vzťahujúcich sa k ústrednej téme čísla, na ktorej definovanie sa spolu s editormi podieľal aj slavista Miloš Zelenka, dopĺňa esejisticky ladený príspevok Antona Baláza venovaný vzťahu publicistu a prozaika Juraja Špitza k židovskej identite. V tomto čísle *Stredoeurópskych pohľadov* vám ponúkame aj knižné recenzie od Alexeja Mikuláška, Mariána Kamenčíka a Moniky Adamickej.

Lenka Tkáč-Zabáková a Štefan Timko